Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Hallitussihteeri Merja Huhtala

Eduskunnan hallintovaliokunta 13.11.2018

ASIA: HE 138/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pelastuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 18/2018 vp) täydentämisestä

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmassa *Ratkaisujen Suomi 27.5.2015* on kirjaus: Ympäristöonnettomuuksien operatiivinen johtovastuu merialueilla siirretään sisäministeriölle. Siirron toimeenpanoa valmistellut ympäristöministeriön ja sisäministeriön yhteinen työryhmä sai työnsä valmiiksi keväällä 2016. Ministeriöiden välisten keskustelujen jälkeen hallitus päätti ympäristöministeriön ja sisäministeriön ehdotuksesta esittää öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan vastuiden siirtämistä sisäministeriölle ns. laajan ratkaisuvaihtoehdon pohjalta. HE 18/2018 vp valmisteltiin sisäministeriön johdolla yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Esityksessä öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevat säännökset (Öljyvahinkojen torjuntalaki 1673/2009) siirrettiin pelastuslakiin hyvin pitkälle nykymuodossaan ottaen kuitenkin huomioon pelastustoimen toimintatavat ja johtamisjärjestelmä.

Täydentävä HE 138/2018 vp sisältää samat öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevat säännökset kuin alkuperäinenkin esitys (HE 18/2018 vp).

Ympäristöministeriö haluaa kiinnittää esityksessä huomiota seuraaviin asioihin:

Johtovastuun siirto torjunnasta ulkomerellä torjuntaan saaristossa sekä torjunnasta jälkitorjuntaan

Alusöljy- tai aluskemikaalivahingon sattuessa avomerellä vastaa Suomen ympäristökeskus nykyisin torjunnasta ja asettaa torjuntatöiden johtajan. Sama torjuntatöiden johtaja on vastuussa torjuntaoperaatiosta siihen asti, kunnes hän päättää, että johtovastuu siirretään jälkitorjunnasta vastaavalle kunnan asianomaiselle viranomaiselle. Hallituksen esityksen mukaan torjuntaoperaatiota merellä johtaisi Rajavartiolaitos, mutta saaristossa ja ranta-alueella toiminnan johtaminen kuuluisi alueen pelastusviranomaiselle. Öljypäästöissä vahingon jälkitorjunta siirtyy kunnalle siinä vaiheessa, kun öljyn leviämisestä ei enää ole vaaraa.

Ympäristöministeriö toivoo, että sisäministeriö kehittää johtamisjärjestelmäänsä suuren aluksista aiheutuvan ympäristövahingon varalta niin, että johtovastuun siirrot eivät vaikeuta tehtävän menestyksekästä hoitamista. Lisäksi ympäristöministeriö toivoo, että öljyvahinkojen torjunnassa kiinnitetään huomiota siihen, että pelastusviranomaiset eivät liian varhaisessa vaiheessa siirrä tehtävää jälkitorjunnasta vastaavalle viranomaiselle.

Suunnitelma öljyvahinkojen torjunnasta

Ehdotetussa pelastuslain 47 §:ssä säädetään pelastustoimen suunnitelmista, joista yhtenä perusteluissa mainitaan öljyvahinkojen torjuntasuunnitelma. Torjuntasuunnitelman perusteella alueen pelastustoimi saa öljysuojarahastosta korvausta kalusto- ja ylläpitohankintoihinsa.

Ympäristöministeriö esittää, että öljyvahinkojen torjuntasuunnitelmien valmistelu tehtäisiin yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten öljyntorjunnan asiantuntijoiden kanssa. Yhteistyö lisäisi asiantuntijoiden tietämystä pelastustoimen tilanteesta ja suunnitelmista sekä parantaisi heidän mahdollisuuksiaan antaa öljysuojarahastolle pelastustoimen korvaushakemuksista kattava lausunto. Samalla paranisivat arviot öljysuojarahastolta saatavista korvauksista ja siten myös hankintasuunnitelmien realistisuus.

Koulutustoiminta

Esityksen yksi keskeisistä hyvistä seurauksista on öljyvahinkojen ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan opintokokonaisuuksien lisääminen Pelastusopiston ja Raja- ja merivartiokoulun opetusohjelmaan. Ympäristöministeriö toivoo, että opetusohjelmissa erityisesti otettaisiin huomioon, ettei ympäristövahinkojen torjunta ole pelkästään tehokasta johtamista vaan myös käytännön ympäristönsuojelua. Juuri kukaan torjuntatehtävään osallistuva ei ole syvällinen ’ympäristöosaaja’, mutta tärkeätä olisi tunnistaa ne tilanteet, joissa on syytä pyytää apua erityisasiantuntijalta.

Virkojen siirtäminen

Torjuntavastuun siirron yhteydessä sisäasianministeriölle siirtyy Suomen ympäristökeskuksesta kolme ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta yksi henkilötyövuosi sekä niitä vastaavat määrärahat.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta siirtyvä henkilö on esimiehensä kanssa osallistunut Rajavartiolaitoksen asiasta järjestämään infotilaisuuteen yhdessä Suomen ympäristökeskuksesta siirtyvien henkilöiden kanssa. Siirtymisestä on käyty ehdollinen, YT-lain mukainen neuvottelu kesäkuussa 2018.

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunnossa kerrotaan sieltä siirtyvien henkilöiden kanssa käydystä prosessista.

Väestönsuojan rakentaminen

Ympäristöministeriö on antanut aiheesta asiantuntijalausunnon ympäristövaliokunnalle HE 18/2018 vp käsittelyn yhteydessä.

Ympäristöministeriö pitää väestönsuojien rakentamisvelvoitetta koskevia muutoksia tärkeinä ja odottaa myöskin valmisteltavana olevia asetusmuutoksia.

Esityksen täydentäminen

Ympäristöministeriö esittää, että esitettyä lakia pelastuslain muuttamisesta täydennettäisiin korvausten osalta seuraavasti:

- 102 § lisätään viittaus 36 a §:n *(Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjunnassa);*
- 103 § lisätään viittaus 36 a § 2 momenttiin.

Muutostarve on tullut esille keskusteluissa sisäministeriön valmistelijan kanssa.